

مبانی مداخله به منظور احیاء عصارخانه‌های تاریخی استان چهارمحال و بختیاری؛ مطالعه موردی: احیاء عصارخانه‌های رضوی و صالحی فرخشهر*

پرنیا فتاحیان^{۱*}، حمیدرضا بیگزاده^۲

۱- پرنیا فتاحیان- کارشناسی ارشد مرمت و احیاء ابنیه و بافت‌های تاریخی. Parnian.fattahian@gmail.com (B Nazanin 10pt)

۲- حمیدرضا بیگزاده- حمیدرضا بیگزاده شهرکی- دکترای مرمت، استادیار دانشگاه فنی و حرفه‌ای، یزد، ایران.

Architect.hamid.beig@gmail.com

چکیده

آثار به‌جامانده از حیات اجتماعی در نقاط مختلف ایران، نشان از تاریخ پویا و مردمان سخت‌کوش این مرزوبوم داشته است. از مهم‌ترین بناهایی که نقش اقتصادی- صنعتی در زمانی نه‌چندان دور داشته‌اند عصارخانه‌ها می‌باشند. عصارخانه‌ها، کارخانه‌های روغن‌گیری پیشرفته و کوچک با ساختارهای پیچیده، مؤید ویژگی‌های اقتصادی کشاورزی و صنعتی بوده و از طرفی دارای ساختار معماری جالب و درخور توجهی بوده‌اند. به‌خصوص شیوه‌ی معماری عصارخانه‌های کهن جلب‌توجه فراوان می‌کند و کیفیت ساختمانی این آثار، از لحاظ انواع تیرها و سنگ‌ها و آسیاها و خمره‌ها و نیز نحوه‌ی نصب هریک، حائز اهمیت می‌باشد. اما امروزه با پیشرفت تکنولوژی و روی کار آمدن صنایع ماشینی، کارخانه‌های سنتی کم‌کم رو به فراموشی رفته‌اند و از رونق افتاده‌اند. در استان چهارمحال و بختیاری، تعدادی از این بناهای ارزشمند وجود داشته‌اند که بیشتر آن‌ها به فراموشی سپرده‌شده یا از میان رفته‌اند. این پژوهش با به‌کارگیری روش تحقیق توصیفی- تحلیلی سعی دارد تا مبانی نظری و عملی شایسته‌ای را برای احیاء و ساماندهی عصارخانه‌های این منطقه ارائه داده و به حفاظت بهتر این بناها کمک نماید. این مقاله از طریق مطالعات نظری و بررسی نمونه‌های موردی واقع در شهر فرخشهر، در نهایت به تدوین و ارائه مبانی نظری و عملی می‌پردازد که می‌توانند به‌منظور احیای عصارخانه‌های برجای مانده از ادوار گذشته به شکل اصولی و علمی منجر گردند.

واژه‌های کلیدی: احیاء، عصارخانه، عصارخانه رضوی، عصارخانه صالحی، فرخشهر.

۱- مقدمه

مردم ایران از گردونه زمان خود عقب نبودند و همراه با کشاورزی در حرفه‌ها و صنایع نیز مهارت خاصی داشتند. امروزه به سبب تغییراتی که در نظام اقتصادی رخ داده است یک سری از این صنایع به‌جای این که به تکنولوژی جدید مجهز شوند و به مرحله توسعه پایدار رسند، به علت عدم برنامه‌ریزی اکثراً از میان رفته یا رو به نابودی دارند و این اتفاق را می‌توانیم در سرتاسر ایران ببینیم که این تجربه‌ها که در سالهای زیادی جمع شده‌اند در دل خاک دفن میشوند. به همین سبب باید سعی در حفظ آن‌ها داشت و این تجربیات و اطلاعات را به نسلهای پس از خود منتقل کرد. یکی از این صنایع، عصارخانه‌ها می‌باشند که با ابزار سنگی کار می‌کردند و مراحل کاری به خصوصی دارد که به‌مرور زمان و تلاش نسلهای گذشته به بهترین نحو مشغول به کار بوده‌اند. این عصارخانه‌ها را می‌توان در مناطق مختلفی مشاهده کرد، از جمله اصفهان، یزد، میبد، اردکان و چهارمحال و بختیاری، که در این مقاله به مبانی مداخله به‌منظور احیای عصارخانه‌های باقی مانده در فرخشهر یکی از توابع استان چهارمحال و بختیاری، یعنی عصارخانه صالحی و رضوی پرداخته می‌شود.

۱-۱- بیان مسأله